

■ اگر موافق باشید از اینجا شروع کنیم که اساساً معاونت حقوقی ریاست جمهوری چه مأموریت‌ها و وظایفی دارد؟

معاونت حقوقی ریاست جمهوری به یک تعبیر دسته‌ای از کارهای زیرساختی اداره بهینه و قانونمند امور را برعهده دارد. این معاونت، دارای شش معاونت زیرمجموعه است که چهار معاونت از آن از گذشته فعال بوده و در زمان دولت یازدهم و دوازدهم، یک معاونت دیگر که معاونت اجرای قانون اساسی است، به معاونت حقوقی ریاست جمهوری الحاق شده است. معاونت اخیر خود دو معاونت زیرمجموعه داشت که فعال است، البته تعداد افرادی که در هر شش بخشی که اشاره کردم در معاونت حقوقی ریاست جمهوری کار می‌کنند محدود است، هرچند حجم کار آن، مسائل حقوقی کل کشور را در بر می‌گیرد. اگر بخواهم به ترتیب آغاز کنم یکی از این شش معاونت، معاونت امور حقوقی دولت است که سه حوزه کاری دارد. یکی لوایح و طرح‌ها و تصویب نامه‌ها را بررسی می‌کند. می‌توانید تصور کنید که چه حجمی از لوایح را در این حوزه داریم. بخشی از این لوایح را خودمان تنظیم می‌کنیم و می‌نویسیم. بخشی متعلق به دستگاه‌های مختلف است و قبل از وارد شدن به دستور کار دولت در این معاونت بررسی می‌شود.

در حقیقت یک نقطه ثقلی در امور لوایح، طرح‌ها و تصویب نامه‌ها در معاونت امور حقوقی دولت وجود دارد که از آنجا فرآیند کارشناسی را طی می‌کند و بعد من برای معاون اول رئیس جمهوری می‌فرستم. لایحه شفافیت، لایحه مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی، لایحه مسئولیت مؤسسات عمومی، لایحه آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها و لایحه عدم تحمیل تابعیت بر اثر ازدواج، لایحه حمایت از حقوق حیوانات را ما در همین جا نوشتیم یا اگر در معاونت دیگری از مجموعه مانتهیه شده بود در اینجا نهایی کردیم؛ البته توجه می‌دهم به این موضوع که بقیه معاونت‌ها هم در این زمینه‌ها همکاری‌های زیادی کرده‌اند و می‌کنند ولی آخرین گذرگاه در لوایح اینجاست. آخرین لوایحی که در حال آماده کردن آن هستیم، یکی لایحه عدالت ترمیمی، دیگری لایحه منع تبعیض ناروا و یکی هم لایحه «اصول و ضوابط قانون نویسی» است. یکی از مشکلات مهم ما این است که قانون نویسی در کشور ما از ضابطه خاصی پیروی نمی‌کند و هم در روش و آیین و هم در محتوا و شیوه نگارش، متشتت و پراکنده است. برای همین ما اصول و قواعدی را آماده کردیم که در ماه‌های گذشته بشدت درگیر آن بودیم و اسم آن را گذاشته ایم «قانون قانون نویسی». برخی از لوایح را هم شاید شما اطلاع داشته باشید که کوچک هستند اما آثار اجتماعی قابل توجهی داشته‌اند و ما همکاری بسیار جدی از ابتدا تا انتهای آن داشتیم. مانند لایحه اعطای تابعیت از مادر به فرزند. حالا در همین واحد که امور لوایح و طرح‌ها و تصویب نامه‌ها نام دارد و یکی از واحدهای سه گانه معاونت امور حقوقی دولت و یکی از ۱۶ واحد موجود در ذیل شش معاونت است، جز این کار، تمام طرح‌های مجلس و همین طور تصویب نامه‌های هیأت وزیران که در سال بالغ بر هزار مورد می‌شود، بازخوانی و بررسی می‌شود و مغایرت‌های احتمالی آن با قانون اساسی و بویژه با بخش حقوق و آزادی‌های ملت و حقوق شهروندی احصا می‌شود. همیشه پیگیر

هستیم که تصویب نامه‌ها مغایرتی با قانون اساسی و قوانین عادی و بویژه مسأله حقوق ملت نداشته باشند. ■ این لایحه‌ای که درباره آن صحبت کردید لایحه اصول قانون نویسی است یا قانونگذاری؟ یعنی اشکالات متوجه قانون نویسی است یا روندهای قانونگذاری؟

این مربوط به روش قانون نویسی است. در قانونگذاری، با دایره گسترده‌تری از مسائل مواجه هستیم و شما باید ملاحظات به مراتب زیادتری را مدنظر داشته باشید. اما خود قانون نویسی خیلی ضوابط نیاز دارد که چطور یک قانون را با قوانین فرادستی تطبیق می‌دهید. چطور اصولی مانند عدم ابهام، مسائل مربوط به تنقیح، مسائل مربوط به نسخ،

دولت‌های یازدهم و دوازدهم توفیقی در نشان دادن جایگاه قانون اساسی، تفوق حقوق و آزادی‌های مردم، تدوین لوایح بنیادی، ترویج قانونگرایی و دفاع از حقوق ملت در مراجع داخلی و بین‌المللی داشته‌اند. توفیقی هم داشتند که از خود جسارت نشان دهند و بگویند بگذارید شفافیت نهاده‌ها شود حتی اگر ما را محدود کند، تعارض منافع مدیریت شود حتی اگر برای ما اداره امور سخت‌تر بشود. دفاع از حقوق ملت در مجامع بین‌المللی هم بخشی از میراث این دولت خواهد بود. ما جسارت کردیم و علیه امریکا به دادگاه بین‌المللی شکایت کردیم

رعایت تقدم اصول مربوط به آزادی‌های مردم، تعدد مراجع قانونگذاری و نسبت مصوبات آنها با هم و با قانون اساسی را تعیین تکلیف می‌کنید.

■ درباره همین بحث تعدد مراجع قانونگذاری، قرار است در این لایحه سامان بخشی صورت بگیرد؟

قرار است کارهایی در نظم و نسق دادن به روش و آیین قانون نویسی بشود؛ در حدی که در ظرفیت این متن باشد تلاش‌هایی در این زمینه شده و این لایحه‌ای بوده که پیش نویس آن حدود ۱۶۰ ماده بود و بازبینی شد و الان حدود ۱۴۰ ماده است. بنابراین کاری جدی و تفضیلی در آن انجام شده است.

■ یکی از انتقاداتی که وجود دارد و معمولاً مجلسی‌ها آن را مطرح می‌کنند، موازی کاری در قانونگذاری یا تعدد مراکز قانونگذاری است. بحث‌هایی که درباره

شوراهای عالی مطرح می‌شود و اخیراً درباره شورای عالی هماهنگی اقتصادی که البته موقت است هم بیان می‌شود. آیا قرار است در این لایحه تکلیف این تعدد مراکز قانونگذاری حل شود؟

در حدی که در این چارچوب قابل تعیین و تکلیف است بله. چون برخی موارد رويه‌های مستقری ایجاد شده که به نظر می‌رسد هماهنگی خیلی بالاتری برای اصلاح نیاز دارد. اما تقریباً در حدی که امکان داشته به آن پرداخته‌ایم. این لایحه نسبتی هم دارد با سیاست‌های ابلاغی حوزه قانونگذاری و سعی شده که بخشی از توقعات و انتظاراتی که آنجا هست را پوشش بدهد. یکی از مسائل و انتظاراتی که آنجا بوده همین مسأله تعدد مراجع قانونگذاری است که در بند ۵ سیاست‌های ابلاغی آمده است.

من بحث قبلی را ادامه بدهم. در معاونت امور حقوقی دولت فقط یک مورد را گفتم که بررسی لوایح و طرح‌ها و تصویب نامه‌ها است و دفاع از این مصوبات در دیوان عدالت اداری و هیأت بررسی و تطبیق مجلس شورای اسلامی نیز با همین امور است. یکی دیگر از کارهایش امور مستندسازی است که کار مهمش سر و سامان دادن به اموال غیر منقول دولتی و عمومی است. مثلاً هم به مسأله مستندسازی اموال غیر منقول و اراضی می‌پردازد و هم زمانی اگر اختلافی بین دستگاه‌ها ایجاد شود بررسی می‌کند و رای می‌دهد تا نیازی نباشد که دستگاه‌ها به دادگاه‌ها و سایر مراجع قضایی مراجعه کنند. تلاش کرده‌ایم در مالکیت و واگذاری‌های چارچوب خیلی دقیقی به اسم واگذاری منافع ایجاد کنیم. در آن چارچوب، شرايطی ایجاد شده که پراحتی اموال عمومی دستخوش تغییر قرار نگیرد و مثلاً در همین ماجرای جنگل‌ها که اتفاق افتاد، درست است که مسئولیت مستقیم با سازمان جنگل‌هاست و باید حفاظت کند، ولی ما باز با یک دیدگاه نظارتی وارد می‌شویم و کمک می‌کنیم و هدف هم این است که منابع عمومی و منابع طبیعی تا جای ممکن و تاحدی که در حوزه صلاحیت‌های ما قرار می‌گیرد، مورد حفاظت قرار بگیرند. یکی دیگر از امور در مجموعه معاونت امور حقوقی دولت، امور توافق‌های بین‌المللی است. ما در طی همین مدت بالغ بر ۲۰۰ معاهده را بررسی کردیم. یعنی هم از نظر حقوقی، تطبیق آن با قانون اساسی و اصول حقوقی و نوع ارتباط آن با دیگر قوانین مربوط را بررسی می‌کنیم و هم از نظر محتوا ترجمه آن را تطبیق می‌دهیم که درست باشد. حق عضویت‌ها، عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و تفاهات‌نامه‌های بین‌المللی هم در همین جابجایی می‌شوند. البته باید توجه داشت که معاهدات یعنی قرارداد بین دولت‌ها (البته نه لزوماً همه آنها) به این معاونت ارجاع می‌شود نه قراردادهای دیگر. دیگر قراردادهای اقتصادی و تجاری را دستگاه‌ها خودشان منعقد می‌کنند و اگر مشورتی بخواهند از طرف معاونت ارائه می‌شود. با اینکه این واحد، واحد کوچکی است و تعداد بسیار کمی کارشناس دارد، نقطه ثقلی هم هست که در دعاوی بین‌المللی از خدمات این مجموعه البته باتکیه بر مشورت‌های شورای علمی معاونت و تجربیات شخصی در حد اقتضای وقت استفاده کنم. مثلاً بعد از خروج امریکا از

برجام ما چند پیشنهاد دادیم. هم درباره شرکت‌هایی که می‌خواستند ایران را ترک کنند، پیشنهاد دادیم که با